

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

гр. София 1000, ул. "6-ти септември", № 29

Рег. № 11505 екз. ....
29.10. 2004 г.
Всички в-д. № 6/2004.
Да се размени за всички съди
01.11.2004.

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД
 Вх. № 14/КС-6/04
 Дата 01.11.2004

ДО

**КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

СТ А Н О В И Щ Е

от Георги Петканов - министър на вътрешните работи
по конституционно дело № 6/2004 г.

**УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПРЕДСЕДАТЕЛ,
УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,**

С определение на Конституционния съд от 12.10.2004 г. съм конституиран като заинтересована страна по конституционно дело № 6/2004 г., образувано по искане на главния прокурор на Република България за обявяване на противоконституционност на разпоредбите на чл. 207, ал. 1 от НПК относно думата "следовател" и чл. 395 от НПК относно думите "да повдигне обвинението"; § 143, 144 и § 179, т. 1 и т. 2 в частта на чл. 279, ал. 1 относно думите "пред съдия" и ал. 3 от ЗИД НПК ДВ бр. 70/1999 г. и § 5 от ЗИД НПК ДВ бр. 57/2003 г.; § 9, т. 2 от ЗИД НПК ДВ бр. 42/2001 г. в частта на чл. 237, ал. 3, изр. първо от НПК, относно думите "пред съответния първоинстанционен съд", както и § 67, т. 3 от ЗИД НПК ДВ бр. 50/2003 г., в частта на чл. 237, ал. 4 - 7 от НПК; § 69 от ЗИД НПК ДВ бр. 50/2003 г. относно новосъздадения чл. 239 а; § 11, § 12, § 13, § 14, § 15, § 16, § 17, § 44, § 64, § 65 в частта на чл. 219, ал. 4 относно думите "справка за гражданския иск" и § 66 в частта на чл. 235, ал. 4 относно думите "справка за гражданския иск" от ЗИД НПК ДВ бр. 50/2003 г.; § 52, т. 2, § 53, § 57, § 115, т. 2 и т. 4 и § 116 в частта на чл. 410 а, ал. 1 относно

думите “Когато не е упражнил правомощията си по чл. 409, ал. 5” от НПК ДВ бр. 50/2003 г. и § 228 от ЗИД НПК ДВ бр. 70/1999 г. в частта на ал. 1 на чл. 410 от НПК.

1. Относно искането за обявяване за противоконституционни § 143, 144 и § 179, т. 1 и т. 2 в частта на чл. 279, ал. 1 относно думите “пред съдия” и ал. 3 от ЗИД НПК ДВ бр. 70/1999 г. и § 5 от ЗИД НПК ДВ бр. 57/2003 г.

Предмет на атакуване в т. 2 от молбата на главния прокурор са разпоредбите на НПК, които регламентират разпита на обвиняем или свидетел на досъдебното производство пред съдия и възможността протоколите от тези разпити да бъдат четени в съдебно заседание. Излагат се доводи за противоречие на института “разпит пред съдия в досъдебното производство” на чл. 117, ал. 2, чл. 119, ал. 1, чл. 127, т. 1 и чл. 128, изр. второ от Конституцията.

При преценката на съответствието, респ. противоречието на визираните разпоредби с Конституцията следва да се изходи от една страна от целта и характера на този институт, а от друга от процесуалната роля на съдията при разпита.

Разпитът пред съдия в досъдебното производство има за цел да обслужи интересите именно на досъдебното разследване. От една страна, посредством него се създава възможност органите по повдигане и поддържане на обвинението да го докажат в съда, когато съществува реална опасност гласните доказателства да не могат да бъдат събрани в хода на съдебното следствие или съдържанието им да се промени съществено. От друга страна, разпитът пред съдия на досъдебното производство цели гласните доказателствени средства да бъдат събрани от орган, който е независим и необвързан с позицията на прокурора и разследващите органи и се намира извън досъдебното производство.

При преценката на конституционнообразността на атакуваните разпоредби следва да се държи сметка за обстоятелството, че разпитът на обвиняем или свидетел пред съдия никога не е задължителен. Законодателят, посредством въвеждането на подвижни критерии в нормите на чл. 210, ал. 3 и чл. 210а, ал. 3 от НПК е предоставил възможност на органите на досъдебното производство във всеки конкретен случай да преценяват необходимостта от неговото провеждане. Този законодателен подход гарантира независимостта на органите на досъдебното производство при организирането и провеждането на доказателствения процес, с оглед привличане към наказателна отговорност на извършителите на престъпление. Предвид това, неоснователни се явяват доводите изложени в молбата на главния прокурор за противоречие на разпоредбите на чл. 210, ал. 3 и чл. 210 а, ал. 1 от НПК с разпоредбата на чл. 117, ал. 2, изр. второ от Конституцията, установяващ независимост на съдебната власт.

Не следва да се приеме за основателно и твърдението на молителя, че посредством осъществяването на разпит в досъдебното производство, съдът извършва действия по и във връзка с привличане към отговорност на извършилите престъпления лица извън съдебното производство. Разпитът, съгласно чл. 210, ал. 3 и чл. 210а, ал. 1 от НПК се провежда пред съдия, а не от съдията. Законът, аналогично на разпита на съдебното следствие, залага на активността на процесуалния субект, поискал неговото провеждане. Разпитът пред съдия в досъдебната фаза се провежда в “мини” съдебно производство, в което действат общите правила за разпит (чл. 87 и сл. от НПК) и правилата за разпит на съдебното следствие (чл. 275 и сл. от НПК). Точно както съдът на съдебното следствие, и съдията при досъдебния разпит е орган по ръководство и решаване, който следи за спазване на законосъобразното провеждане на разпита, без да изземва активната роля на страните. Той следи за спазване на изискванията на чл. 88, ал. 5 от НПК - въпросите да се ясни, конкретни, свързани с обстоятелствата по делото, да не подсказват или да не подвеждат към определен отговор. Когато е необходимо той ги уточнява или прецизира. Съдията също може да задава въпроси, след като разпитващия изчерпи своите, за допълване на обясненията или показанията, или за отстраняване на непълноти, неясноти или противоречия. (арг. От чл. 88, ал. 4, чл. 275, ал. 4, чл. 278, ал. 2 от НПК). Той осигурява правото на активно участие на обвиняемия и на неговия защитник при провеждането на разпита на свидетелите.

Този законодателен подход е гаранция както за достоверността на доказателствата, така и за правата на засегнатите лица, за да бъде справедливо постановено съдебно решение.

Ето защо, не следва да бъде споделено твърдението на главния прокурор за противоречие на разпоредбите на чл. 210, ал. 3, чл. 21а, ал. 1, чл. 277, ал. 1 от НПК и чл. 279, ал. 1 от НПК на разпоредбите на чл. 119, ал. 1, чл. 127, т. 1 и чл. 128, изр. второ от Конституцията.

На следващо място, трябва изрично да се отбележи, че съгласно чл. 210, ал. 3 и чл. 210 а, ал. 1 от НПК “следственото дело не се предоставя на съдията”. Разглежданата особеност на регламента на съдебния разпит подчертава положението, че съдията не е участник в досъдебното производство. Този извод се потвърждава и от разпоредбата на чл. 25 от НПК, която не изключва съдията, присъствал на разпита в досъдебното производство от състава на първоинстанционния, въззивния или касационния съд, който се произнася по същество. Съгласно НПК, при разпита в досъдебното производство, съдията не познава следственото дело, не е ангажиран със съществуването на делото, не е съпричастен към обвинителната теза, поради което и участието му в досъдебния разпит не е основание за отвод по чл. 25 от НПК. Този законодателен подход е аналогичен на хипотезата при разпита по

делегация - разпитът на свидетел се извършва от друг съд или съдия, различен от решаващия състав, но при тази дейност не се поставя под съмнение процесуалното ръководство на съдията.

Използваният от законодателя израз "разпитът се извършва пред съдия", означава провеждане на едно пълноценно процесуално - следствено действие за попълване на делото с доказателства, изтеглено във времето преди провеждане на същинското съдебно следствие. Това не следва да се тълкува като придаване на предварително определена сила на събраните по този ред доказателствени средства. Тяхното приобщаване към доказателствения материал в хода на съдебното следствие става посредством прочитането им, с оглед спазване на принципа за непосредственост и публичност и то при наличие на визираните в нормата на чл. 277, ал. 1 от НПК и чл. 279, ал. 1 от НПК процесуални предпоставки.

Предвид изложеното, искането на главния прокурор в тази му част следва да бъде оставено без уважение. Разпитът пред съдия на досъдебното производство е предпоставка за осигуряване на ефективен и същевременно справедлив процес, което е определящо за правовата държава. Нещо повече, въвеждането на института на разпита пред съдия на досъдебното производство е в съответствие и с разпоредбата на чл. 6, §1,2,3 на Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи, установяващи минимални стандарти за справедлив съдебен процес. Посредством тази законова уредба се утвърждава тенденцията за състезателен съдебен процес.

2. Относно искането за обявяване за противоконституционни разпоредбите на § 9, т. 2 от ЗИД НПК ДВ бр. 42/2001 г. в частта на чл. 237, ал. 3, изр. първо от НПК, относно думите "пред съответния първоинстанционен съд", както и §67, т. 3 от ЗИД НПК ДВ бр. 50/2003 г., в частта на чл. 237, ал. 4 - 7 от НПК.

Посредством атакуваните от главния прокурор в т. 3 от молбата разпоредби се регламентира възможността обвиняемия, съотв. уличения и пострадалия да обжалват постановлението на прокурора за прекратяване на наказателното производство пред съответния първоинстанционен съд.

Проверката се извършва въз основа на съдържанието на обжалваното постановление и материалите, документиращи извършените процесуално следствени действия по съставянето му.

Съдебният контрол върху постановлението за прекратяване на наказателното производство, съгласно чл. 237, ал. 4 от НПК се разпростира относно неговата законосъобразност и обосновааност. Той следва да се ограничи от една страна до проверка на основанието и законосъобразното осъществяване на прокурорските правомощия по чл. 237, ал. 1 от НПК. От друга, законодателят възлага на съда да следи не

само за процесуалната и материалноправната законосъобразност на прокурорския акт, но и за неговата обосновааност (чл. 237, ал. 4, изр. 1 от НПК). Това означава, че проверката може да излезе от рамките на направената от прокурора оценка на доказателствения материал, който обуславя фактическите констатации по постановлението. От тази изходна точка логически е установено правомощието на съда не само да отмени или потвърди постановлението за прекратяване, но и да го измени относно основаниято.

Пълнотата на доказателствата обаче е поставена от законодателя извън пределите на съдебния контрол. Това е разумен подход, защото все пак съдът не бива да се идентифицира с органите, чиято задача е да издирват и събират доказателства, както и да повдигат обвинение срещу лицата извършили престъпление. Точно затова, при отмяна на постановлението на прокурора за прекратяване на наказателното производство, съдът може да дава обвързващи указания само по отношение на правилното прилагане на закона (чл. 237, ал. 5 т. 3 от НПК).

Ето защо, не следва да се приеме, че посредством въвеждането на съдебния контрол при прекратяването на наказателния процес в досъдебното производство се дерогират суверенните конституционни правомощия на прокуратурата. Съгласно чл. 119, ал. 1 от основния закон именно съдилищата осъществяват правораздаването, а прокуратурата е само една страна по процесуалното правоотношение. Според Конституцията, прокуратурата има изключителна компетентност само да привлича към отговорност лицата, които са извършили престъпление, и да поддържа обвинението по наказателни дела от общ характер - чл. 127, т. 1, но не и да прекратява наказателното производство.

В тази насока следва да се има предвид, че с решение № 1/14.01.1999 г. по к.д. №3481998 г. на КС е прието, че намесата на съда в прекратяването на наказателното производство в досъдебната фаза на процеса е принципно съвместима с конституционно установеното правомощие на прокуратурата да привлича към отговорност лицата, които са извършили престъпление.

Не на последно място трябва да се отбележи, че съгласно чл. 133 от Конституцията, дейността на съдилищата и прокурорските органи се уреждат със закон. Следователно, законодателят има възможност да определи, че прекратяването на наказателното производство следва да става от съдилищата, а не от прокуратурата. Предвид това, трябва да приемем, че разпоредбите на § 9, т. 2 от ЗИД НПК ДВ бр. 42/2001 г. в частта на чл. 237, ал. 3, изр. първо от НПК, относно думите “пред съответния първоинстанционен съд”, както и §67, т. 3 от ЗИД НПК ДВ бр. 50/2003 г., в частта на чл. 237, ал. 4 - 7 от НПК са приети в рамките на законодателната целесъобразност и не противоречат на Конституцията.

3. Относно искането за обявяване за противоконституционни разпоредбите на § 69 от ЗИД НПК ДВ бр. 50/2003 г. относно новосъздадения чл. 239 а.

С разпоредбата на чл. 239 а от НПК се създава възможност обвиняемия да поиска делото му да бъде разгледано от съда, ако в предварителното производство от повдигане на обвинението са изтекли повече от две години, когато обвинението е за тежко престъпление, и повече от една година в останалите случаи. В тази връзка, не следва да бъде подкрепено твърдението на главния прокурор, че посредством атакуваната разпоредба се възлага в компетентността на съда, извън съдебното производство, да изземва делото от прокурора. От употребеният от законодателя израз “обвиняемия може да поиска делото му да бъде разгледано от съда” може да се направи категорично заключение, че в случая се касае за една правна възможност, от която може да се възползва обвиняемия.

След като разгледа молбата на обвиняемия в закрито заседание и установи наличието на законовите предпоставки, а именно: изтичане на съответния срок от повдигане на обвинението, съдът връща делото на прокурора, като му дава възможност в двуседмичен срок да внесе делото за разглеждане в съда или да прекрати наказателното производство. От това следва, че законът предоставя възможност на прокурора да упражни обвинителната си функция, а не го лишава от това правомощие, каквито доводи са изложени в молбата на главния прокурор.

В този смисъл, не следва да се приеме като основание за противоконституционност, твърдението в молбата, че сроковете по чл. 239 а, ал. 1 от НПК имат чисто формален характер и противоречат на практиката на съда в Страсбург, който прилага Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи относно понятието “разумен срок” по смисъла на чл. 6 от Конвенцията. Суверенно право на законодателя е да определя срокове посредством законови разпоредби. Определените в настоящата хипотеза срокове не следва да се възприемат като препятствие за цялостната реализация на изискването на Конституцията, съгласно което “Производството по делата осигурява установяването на истината” /чл. 121, ал. 1 от Конституцията/, каквито доводи са изложени от главния прокурор, а като гаранция за реализиране от страна на обвиняемия на конституционно установеното му право на защита /чл. 122, ал. 1 от Конституцията/, като му се предоставя възможност да поиска от съда да разгледа делото му след изтичане на определен срок от привличането му като обвиняем.

На следващо място, напълно неоснователни са и изложените от главния прокурор доводи за противоконституционност на атакуваната разпоредба, поради невъзможността същата да намери приложение по

отношение на уличените лица, тъй като съгласно чл. 409, ал. 1 от НПК спрямо тях не се повдига обвинение по чл. 207 от НПК, посредством съставянето на обвинителен акт. Действително, в полицейското производство не се съставя постановление за повдигане на обвинение, но разпоредбата на чл. 410, ал. 1 от НПК ясно определя, че наказателното преследване срещу уличения се счита за започнало, след като лицето е разпитано в това му качество или по отношение на него са предприети мерки за процесуална принуда, освидетелстване, претърсване или изземване. Предвид това следва да се приеме, че от този момент започват да текат сроковете по чл. 239 а, ал. 1 от НПК по отношение на уличения.

4. Относно искането за обявяване за противокституционност на разпоредбите на § 11, § 12, § 13, § 14, § 15, § 16, § 17, § 44, § 64, § 65 в частта на чл. 219, ал. 4 относно думите “справка за гражданския иск” и § 66 в частта на чл. 235, ал. 4 относно думите “справка за гражданския иск” от ЗИД НПК ДВ бр. 50/2003 г.

Посредством атакуваните от главния прокурор разпоредби се извърши промяна в режима на предявяване на граждански иск в наказателното производство, респ. по отношение на конституирането на пострадалия от престъплението, неговите наследници, учрежденията или юридическите лица като граждански ищци. Съгласно чл. 60, ал. 1 от НПК, в сега действащата му редакция, гражданският иск в наказателното производство може да бъде предявен единствено в съдебното производство. Изхождайки от същността на гражданския иск следва да се приеме, че всъщност става дума само за възможността, гражданските права, които са резултат от извършване на престъплението да могат да бъдат реализирани едва в съдебната фаза, като същевременно обаче всички процесуални мерки, свързани с обезпечаваното на бъдещия иск се запазват в досъдебното производство.

Предвид това, не може да бъде споделено твърдението на главния прокурор, че посредством тези разпоредби правата и интересите на пострадалия в досъдебното производство остават изцяло незащитени. Това е така, защото от една страна за гражданския ищец остава възможността да окаже въздействие върху провеждането на процесуално-следствените действия в хода на досъдебното производство в друго качество, а от друга, по силата на чл. 156, ал. 2 от НПК за пострадалия в досъдебното производство съществува възможност да поиска от съответния първоинстанционен съд вземане на мерки за обезпечаване на гражданския иск по реда на ГПК.

Необходимо е също така, да се отбележи, че освен в съдебната фаза на наказателния процес, граждански иск може да се предяви от пострадалото от престъплението лице и пред граждански съд. Тази възможност за пострадалия съществува и преди да приключи

досъдебното наказателно производство и преди делото да бъде внесено в съда /по аргумент от чл. 60, ал. 2 от НПК/.

Действително съгласно чл. 122, ал. 1 от Конституцията, с който главният прокурор обосновава искането си за обявяване за противоконституционни изброените разпоредби на ЗИД НПК ДВ бр. 50 /2003 г., гражданите и юридическите лица имат право на защита във всички стадии на наказателния процес, но по силата на ал. 2 от същия член редът за упражняване на правото на защита се определя със закон. Следователно, възприетият от законодателя подход по отношение на гражданския иск в наказателното производство е израз на конституционна целесъобразност, която не е основание за обявяване на противоконституционност.

5. Относно искането за обявяване на противоконституционност на разпоредбите на § 52, т. 2, § 53, § 57, § 115, т. 2 и т. 4 и § 116 в частта на чл. 410 а, ал. 1 относно думите "Когато не е упражнил правомощията си по чл. 409, ал. 5" от НПК ДВ бр. 50/2003 г. и § 228 от ЗИД НПК ДВ бр. 70/1999 г. в частта на ал. 1 на чл. 410 от НПК.

С § 52 от ЗИД НПК от 2003 г. бяха отменени разпоредбите на чл. 176, ал. 2 и 3, регламентиращи правомощието на прокурора да изисква всички материали по следственото дело и да изисква цялото следствено дело. Тези правомощия на прокурора обаче намериха своето място в изменената разпоредба на ал. 1, на същия член, посредством предоставяне на правомощие на прокурора да проучва и проверява всички материали по следственото дело и да дава указания на следователите по разследването. Предвид това, не може да се приеме за основателно твърдението на главния прокурор, че това води до значително намаляване на правно-уредената възможност за ръководство и надзор на прокурора върху разследващия орган на досъдебното производство.

На следващо място, предмет на атакуване от страна на главния прокурор е разпоредбата на § 53 от ЗИД НПК от 2003 г. посредством която бе отменено изр. второ на чл. 179, ал. 2 от НПК, който забраняваше на следователя да прави възражения срещу указания и постановления на прокурора за образуване на предварително производство, и на постановления за преобразуване на полицейско производство в предварително. Излагат се доводи за противоречие с чл. 127, т. 1 от Конституцията, който отнася в изключителна компетентност на прокуратурата привличането към наказателна отговорност и поддържането на обвинение по наказателни дела от общ характер. Тези доводи не следва да бъдат уважени. По силата на чл. 179, ал. 2 от НПК следователят може да направи своите възражения единствено пред по - горния прокурор. Следователно, дори и същите да са по повод привличане към наказателна отговорност или поддържане на обвинението, липсва

указаното от главния прокурор противоречие, предвид обстоятелството че компетентен да ги разгледа и се произнесе по тях е по - горния прокурор. Още повече, че възраженията нямат императивен и обвързващ характер.

По нататък в молбата си главния прокурор обосновава противоконституционност на разпоредбите на § 57 и § 115, т 2 от ЗИД НПК от 2003 г., както и § 299 от ЗИД НПК от 1999 г. с обстоятелството, че несъставянето на постановление за образуване на предварително производство в хипотезата на чл. 191 от НПК, на акт за започване на полицейско производство, както и такъв за привличане на уличения към наказателна отговорност, лишават прокурора от възможността по жалба или по свой почин да извърши проверка за обосноваване и законосъобразност. Изтъкват се доводи, че по този начин силно се стеснява прокурорската компетентност по чл. 127, ал. 1 от Конституцията. Тези изводи са изцяло неправилни. Законодателят е вменил в задължение на разследващите органи и при извършване на неотложни следствени действия, без образувано предварително производство и при полицейското производство незабавно да уведомят прокурора за предприетите действия. Това уведомяване дава възможност на прокурора да упражни конституционно установените си правомощия по контрол и надзор на действията на разследващите органи, независимо от факта, че не са съставени писмени актове за тях.

Също така, в молбата си главния прокурор излага доводи относно противоречието на въведените с § 115 и § 116 от ЗИД НПК (ДВ бр. 50/2003 г.) правила с разпоредбата на чл. 127, ал. 1 от НПК. Тези норми регламентират правомощието на дознателя незабавно да представи събраните в хода на бързото полицейско производство материали на прокурора, когато те са достатъчни за съставяне на обвинителен акт, както и ако не е упражнил тези си правомощия, да изпрати делото на прокурора в 7 - дневен срок. Тези действия обаче, по никакъв начин не обвързват прокурора, не го задължават да състави обвинителен акт. Решението за това е от изключителна негова компетентност, съгласно НПК и Конституцията. Предвид изложеното, възражението на главния прокурор в тази насока следва да се остави без уважение.

На последно място, в молбата си главния прокурор атакува § 57 от ЗИД НПК ДВ бр. 50/2003 г., по силата на който бе заличен института на предварителната проверка, и бе регламентирана възможността, в случаите предвидени в закона, разследващите органи да могат да извършват неотложни следствени действия без образувано предварително производство, като се предвиди същото да се счита за образувано от съставянето на акта за съответното действие. Изложени са отново доводи за противоречие с чл. 127, т. 1 от Конституцията, като се твърди, че по този начин прокурора се явява безусловно и без право на

преценка задължен да разпорежи или да приеме извършване на започналото вече предварително производство. Тези изводи не могат да бъдат споделени, предвид обстоятелството, че по силата на чл. 127, т.1 от Конституцията единствено привличането към отговорност и поддържането на обвинението са от изключителна компетентност на прокурора.

МИНИСТЪРЪТ

ГЕОРГИ ПЕТКАНОВ

